

บทสรุปและขอเสนอแนะ

บทสรุป

ในการวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์แหล่งที่มาและการใช้ศักราชชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏในหลักฐานฝ่ายไทย" นั้น มุ่งศึกษากันควารายละเอียด ในเรื่องเกี่ยวกับ แหล่งที่มา การใช้ และเกณฑ์การเปรียบเทียบของศักราชชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏใช้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นและชั้นรอง อันได้แก่ ศิลาจารึก จารึก คำนาน พงศาวดาร จกหมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษา ตลอดจนผลงานการค้นคว้าของนักวิชาการทางด้านอักษรศาสตร์และโบราณคดี เสนอไว้ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ แลวนำข้อมูลเหล่านั้นวิเคราะห์ สรุปตามหลักฐานเท่าที่ค้นพบ และมีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ผลของการวิจัยศักราชชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏใช้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของฝ่ายไทย มีประมาณ 10 ชนิด ได้แก่ กัลยศศักราช อัญชนะศักราช พุทธศักราช มหาศักราช จุลศักราช ศักราชหนไทย คริสต์ศักราช รัตนโกสินทรศก ศักราชกฎหมาย และ อิจเราะห์ศักราช ศักราชส่วนใหญ่ประเทศไทยรับเอามาจากต่างประเทศ อาทิเช่น กัลยศศักราช อัญชนะศักราช พุทธศักราช และมหาศักราช รับมาจากประเทศอินเดีย รับคริสต์ศักราชจากชาติฝรั่งตะวันตก เป็นต้น ส่วนศักราชที่สร้างขึ้นในประเทศไทยได้แก่ รัตนโกสินทรศก

ศักราชต่าง ๆ ที่มีปรากฏในหลักฐานฝ่ายไทยจึงกล่าวแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

1. ศักราชศาสนา คือศักราชซึ่งเกิดจากอิทธิพลของศาสนา ได้แก่พุทธศักราช เกิดจากพระเจ้าอชาตศัตรู หัวหน้าฝ่ายพุทธบริษัท และพระมหากัสสปเถระ หัวหน้าฝ่ายพุทธสาวกกระทำปฐมสังคายนา และตั้งพุทธศักราชขึ้น โดยเริ่มนับตั้งแต่องค์สมเด็จพระเจ้าศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา เสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นต้นมา คริสต์ศักราชตั้งโดยพระคริสเตียนชื่อ ดีโอนีเซียส เอ็กซิกัส (Dionysius Exiguus) โดยกำหนดนับวันประสูติของ-

พระเยซูคริสต์ ศาสนาแห่งคริสต์ศาสนา ภายหลังพุทธศักราช 543 ปี เป็นปีเริ่มศกของคริสต์-
ศักราช อีจเราะฮ์ศักราช ตั้งขึ้นโดยกาหลิบ โอมาร์ที่ 1 (Umar I) โดยกำหนดเอาวันที่
พระมะหะหมัดศาสดาแห่งศาสนาอิสลาม เสด็จหนีจากเมืองเมกกะไปอยู่เมืองเมดินา เมื่อ
คริสต์ศักราช 622 (พุทธศักราช 1165) นอกจากนี้ยังมีกัลยศักราช เป็นต้น

2. ศักราชราชา กือศักราชของกษัตริย์มหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นไว้ในพระราชอาณาจักร
ของพระองค์ อาทิเช่น มหาศักราช พระเจ้ากนิษกะ แห่งราชวงศ์กุษาณะ แคว้นคันธารราช
ตั้งขึ้นภายหลังพุทธศักราช 621 ปี (622 ปี ในสมัยกรุงสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยา) ภายหลัง
คริสต์ศักราช 78 ปี และก่อนจุลศักราช 560 ปี รัตนโกสินทรศกตั้งโดยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ ตามเกณฑ์การ
เปรียบเทียบภายหลังพุทธศักราช 2324 ปี ภายหลังมหาศักราช 1703 ปี และภายหลังจุล-
ศักราช 1143 ปี นอกจากนี้ยังมีอุษนะศักราช จุลศักราช เป็นต้น

การปรากฏใช้ศักราชชนิดต่าง ๆ ในหลักฐานฝ่ายไทย มีดังนี้

กัลยศักราชมีปรากฏใช้ในจารึกที่ 24 จารึกหัวคหวิเวียง อำเภอยะโฮรา เมื่อกัลยศ
ศักราช 4332 นอกจากนี้ยังมีกล่าวถึงในท่อน ๆ อีก

อุษนะศักราช มีปรากฏใช้ในพงศาวดารภาคที่ 61 กล่าวถึงตำนานสิงหนวัติกุมาร
โดยเรียกความหาศักราช

มหาศักราชมีปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ในศิลาจารึกหลักที่ 1 เมื่อพ่อขุนราม
คำแหงมหาราชให้จารึกอักษรในปี่มหาศักราช 1214 มีปรากฏใช้มากที่สุดกในสมัยสุโขทัย และมี
ปรากฏใช้มาจนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง ทศจากนั้นไม่มีปรากฏใช้อีก

จุลศักราช มีปรากฏใช้ในสมัยกรุงสุโขทัย ถึงปรากฏในจารึกหลักที่ 102 จุลศักราช
741 โดยเรียกว่าศักราช และปรากฏชื่อจุลศักราชชคเจนในจารึกหลักที่ 45 จุลศักราช
754 และจุลศักราช มีปรากฏใช้มากตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย จนกระทั่งถึง
จุลศักราช 1250 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัตน-
โกสินทรศก ในราชการแผ่นดิน จุลศักราชจึงใช้น้อยลง มาจนกระทั่งปัจจุบันยังคงมีปรากฏใช้
แต่เฉพาะคานโหราศาสตร์ ในประกาศสงกรานต์ และในปฏิทินหลวง เป็นต้น

พุทธศักราช มีปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และมีปรากฏใช้ตลอดมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระพุทธศักราช 2455 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระพุทธศักราชในราชการแผ่นดินแทนรัตนโกสินทร์ศก พุทธศักราชจึงมีนิยมใช้มากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ศักราชคนไทย เป็นศักราชที่มีปรากฏใช้มากในอาณาจักรลานนาไทย หรือไทยฝ่ายเหนือ และมีปรากฏใช้บางเล็กน้อยในจารึกสมัยกรุงสุโขทัย

ศักราชกฎหมาย เป็นศักราชที่มีปรากฏใช้แต่เฉพาะในกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมกฎหมายเก่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไว้ในประมวลกฎหมายตราสามดวง

อิฎเราะฮ์ศักราช เป็นศักราชที่มีปรากฏใช้ในหมู่พวกอิสลาม ในหัวเมืองปัตตานีในอดีตเท่านั้น ในปัจจุบันยังมีปรากฏอยู่ในปฏิทินหลวง เป็นต้น

เกณฑ์การนับวัน เดือน ปี ของศักราชต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. เกณฑ์การนับวัน เดือน ปี แบบจันทรคติ ศักราชที่มีเกณฑ์การนับแบบจันทรคติ ได้แก่ จุลศักราช อิฎเราะฮ์ศักราช ศักราชคนไทย มหาศักราช ศักราชกฎหมาย พุทธศักราชก่อนพุทธศักราช 2456 เกณฑ์การนับวัน เดือน ปี แบบจันทรคติ คำนวณตามคัมภีร์สุริยาตร์ อาศัยการโคจรของดวงจันทร์โคจรรอบโลก กินเวลา 29 วันเศษ กำหนดวันเป็นวันข้างขึ้น และวันข้างแรม ในปีหนึ่งมี 12 เดือน แบ่งเป็นเดือนคู่หรือเดือนเต็ม 6 เดือน ได้แก่ เดือนยี่สี่ หก แแปด สิบ และเดือนสิบสอง แต่ละเดือนมี 30 วัน แบ่งเป็นวันข้างขึ้น 15 วัน วันข้างแรม 15 วัน อีก 6 เดือนเป็นเดือนคี่หรือเดือนขาด ได้แก่ เดือนอาษา สาม ห้า เจ็ด เก้า และเดือนสิบเอ็ด แต่ละเดือนมี 29 วัน แบ่งเป็นวันข้างขึ้น 15 วัน วันข้างแรม 14 วัน มีประกอบควมปีปกติมาส ปกติวาร มี 12 เดือน และ 354 วัน ปีปกติมาส อธิกวาร มีเดือน 12 เดือน เพิ่มวันข้างแรมอีก 1 วัน ในเดือนเจ็ด เป็นวันแรม 15 คำ จึงมีวันเป็น 355 วัน ปีอธิกมาส ปกติวาร มีเดือน 13 เดือน เพิ่มเดือนแปดอีก 1 เดือน เป็นเดือนแปด 2 หน หรือเดือนแปด 2 ครั้ง ในปีนั้น รวมวันทั้งสิ้น 384 วัน ปีอธิกมาสอาทิตย์วาร มี 13 เดือน เพิ่มเดือนแปด และมีวัน 385 วัน เพิ่มวันแรม 15 คำ ในเดือนเจ็ด เป็นต้น

2. เหน้การนับวัน เดือน ปี แบบสุริยคติ ที่การที่มีเกณฑ์การนับ วัน เดือน ปี แบบสุริยคติ ได้แก่ คริสต์ศักราช รัตนโกสินทรศก พุทธศักราชตั้งแต่ พุทธศักราช 2456 จนกระทั่งปัจจุบัน เหน้การนับวัน เดือน ปี แบบสุริยคติ อาศัยการโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ กินเวลา 365 วันเศษ แบ่งปีเป็นปีปกติสุริทิน มีเดือน 12 เดือน วัน 365 วัน และปีอธิกสุริทินมี 12 เดือน มีวัน 366 วัน เพิ่มวันในเดือนกุมภาพันธ์ (จากปีปกติสุริทินมี 28 วัน) เป็น 29 วัน เป็นต้น

ปรากฏว่าเหน้การนับวัน เดือน ปี แบบสุริยคติในปีปกติ จะมีวันมากกว่าปีปกติตาม เหน้การนับแบบจันทรคติ ($365 - 354 =$) 11 วัน

เหน้การเปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราชอื่นในสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา กับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือสมัยปัจจุบัน ต่างกัน 1 ปี กล่าวคือ ในสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา ใช้เหน้การเปรียบเทียบพุทธศักราชตั้งขึ้นก่อนจุลศักราช 1182 ปี, ก่อนมหาศักราช 622 ปี และตั้งขึ้นก่อนคริสต์ศักราช 544 ปี แต่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือสมัยปัจจุบันใช้ เหน้การเปรียบเทียบพุทธศักราชตั้งขึ้นก่อนจุลศักราช 1181 ปี, ก่อนมหาศักราช 621 ปี และตั้งขึ้นก่อนคริสต์ศักราช 543 ปี ส่วนเหน้การเปรียบเทียบระหว่างศักราชอื่นตรงกัน

มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ เหน้การ เปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราชอื่น ในสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา กับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือสมัยปัจจุบัน ต่างกัน 1 ปี นั้นคือมูลเหตุ ซึ่งเกิดจากการนับพุทธศักราชในหลักฐานสมัยกรุงสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น นิยมนับ พุทธศักราชแบบปีเต็ม บอกเศษเป็นเดือนและวัน ตัวอย่างเช่น ปีกุนส์ปตศก พุทธศักราชล่วงไปแล้วได้ 2298 ปี กับเศษ 11 เดือน 3 วัน จากตัวอย่างจะเห็นว่าขณะที่พุทธศักราชนับปีเต็ม เศษเป็นเดือนและวันนั้น จุลศักราชไ้ก้นปีย่างเปลี่ยนศก เปลี่ยนปีไปตามเหน้การนับอย่างสมัย กรุงรัตนโกสินทร์ (คือ จุลศักราช 1117) ถ้านำเอาปีเต็มของพุทธศักราชไปหักลบกับปีย่าง ของจุลศักราชดังกล่าว จะทำให้เวลาผิดความจริงไป 1 ปี ($2298 - 1117 = 1181$) ดังตัวอย่างที่กล่าวแล้วนั้น นี้เป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ เหน้การ เปรียบเทียบ ศักราชอื่นกับพุทธศักราชในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาต่างกับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือสมัยปัจจุบัน 1 ปี เป็นต้น

ขอเสนอแนะ

ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าทางงานอักษรศาสตร์และโบราณคดี เมื่อศึกษาเอกสารและหลักฐานทางงานประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา สัมควรจะลำดับเวลาและเหตุการณ์ตามเหตุการณ์นั้นของสมัยนั้น ๆ ถิ่นกำเนิดการเปรียบเทียบทางสมัยไปใช้ อาจทำให้เวลาคลาดเคลื่อนไปได้ จะเป็นที่มาของความผิดพลาดและความลังเลใจในการตัดสินใจหาหรือเรื่องราวที่กำลังศึกษาอยู่ เพราะฉะนั้นการที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นหนักในเรื่องเหตุการณ์เปรียบเทียบศักราชชนิกต่าง ๆ นั้น เพื่อความถูกต้องในเรื่องกาลเวลาของแต่ละสมัย และเพื่อให้อุทิศศึกษาค้นคว้าทางงานประวัติศาสตร์และโบราณคดี ยึดถือเป็นหลักฐานประกอบการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวใดก็ตามที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนตระหนักอยู่เสมอว่า งานวิจัยนี้อาจจะต้องแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมอีก ถ้าปรากฏว่ามีผู้ค้นพบหลักฐานใหม่ที่เกี่ยวของหรือมีรายละเอียดชัดเจนกว่าหลักฐานเก่าเท่าที่ใช้เป็นหลักฐานประกอบการค้นคว้าอยู่ในขณะนี้.

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย